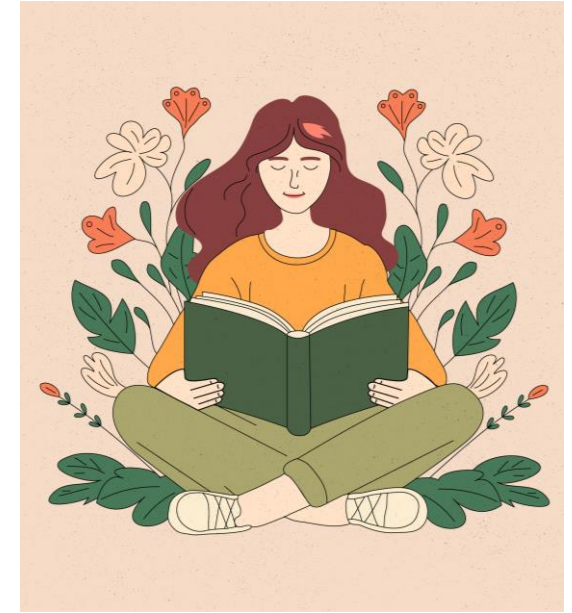
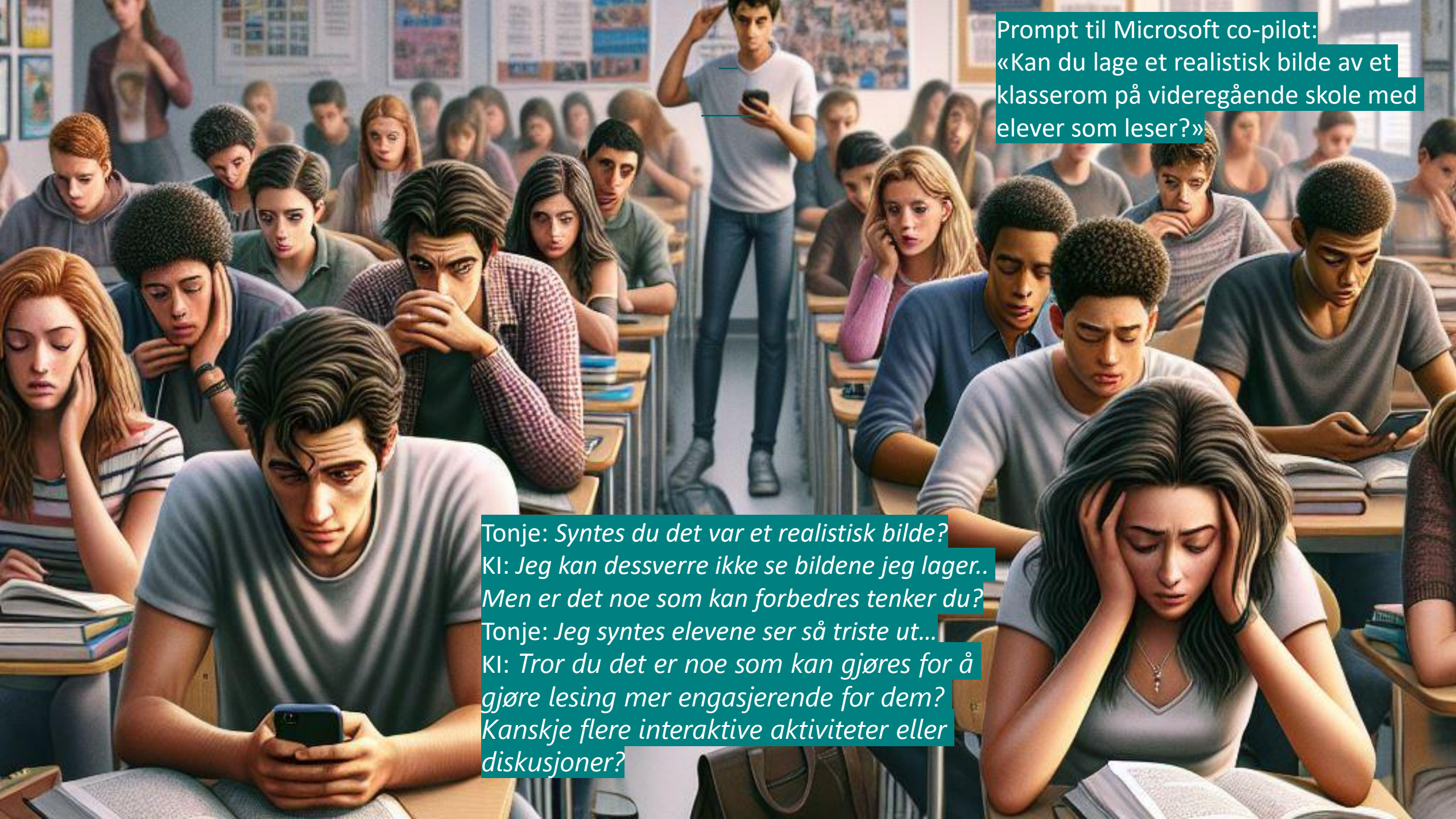


Algoritmer og konsentrasjonssvikt

Innblikk i et leseforløp fra VG1



Porsgrunn
VIDEREGÅENDE SKOLE



Prompt til Microsoft co-pilot:
«Kan du lage et realistisk bilde av et
klasserom på videregående skole med
elever som leser?»

Tonje: Syntes du det var et realistisk bilde?
KI: Jeg kan dessverre ikke se bildene jeg lager..
Men er det noe som kan forbedres tenker du?
Tonje: Jeg syntes elevene ser så triste ut..
KI: Tror du det er noe som kan gjøres for å
gjøre lesing mer engasjerende for dem?
Kanskje flere interaktive aktiviteter eller
diskusjoner?

Bakgrunn og rammer

- Skoleåret 2022/2023
- Desentralisert ordning for kompetanseutvikling (DEKOMP)
- Porsgrunn Videregående Skole og Universitet i Sørøst-Norge ved veileder og leseforsker Tonje Stenseth
- Grunnleggende ferdigheter (GF)
- VG1 Idrett
- Lesing - lesestrategier



Noen effekter...

Kleven, L. M. & Stenseth, T. (innsendt). Kritisk lesing i praksis: En studie av sammensatte kilder og lesestrategier i norsk på videregående skole.
Nordic Journal of Literacy Research

- *Intern kursing i bruk av lesestrategier*
- *Besøk og foredrag på andre videregående skoler i fylket*
- *og utenfor fylket...*

Parallell 2: Lene Maria Kleven. Lesing i klasserommet? – eit undervisningsopplegg som trassar algoritmar og konsentrasjonssvikt

God lesekompetanse er ein føresetnad for å lykkast i studiar og arbeidsliv, men norske elevars lesekompetanse er trua. Studiar viser at lesestrategiundervisninga har eit stort unytta potensiale t motverke ein negativ trend. Lenes opplegg spring ut frå prosjektet “Grunnleggande Ferdigheiter”, der fokusområdet hennar var lesing og lesestrategiar. Tematisk tek undervisningsopplegget utgangspunkt i nokre av dei viktigaste truslane mot lesinga – konsentrasjonssvikt og algoritmar.



Lene Maria Kleven

Lene Maria Kleven jobbar til dagleg som norsk og engelsklærer ved Porsgrunn vidaregåande skole. Lene avslutta sin master i nordisk litteratur hausten 2023 ved UiA, med Jon Fosse og estetisk-filosofisk lesnad av Septologien som tema. Forutan litteratur, er ho spesielt interessert retorikk i norskfaget. I perioden 2022 – 2024 er Lene ressursperson for skolen sin i prosjektet Grunnleggande Ferdigheiter – eit fylkeskommunalt prosjekt, i samarbeid med USN.

Forankring i læreplanen – lesing som GF

Å kunne lese i norsk innebærer å lese både på papir og digitalt. Det innebærer å kunne lese og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa, å beherske lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og å kunne vurdere tekster kritisk. Lesing i norsk innebærer også å lese sammensatte tekster som kan inneholde skrift, bilder, tegninger, tall og andre uttrykksformer. Norsk har et særlig ansvar for opplæringen i å kunne lese. Utviklingen av å kunne lese i norsk går fra den grunnleggende avkodingen til å lese, tolke og reflektere over tekster i ulike sjangre, for ulike formål og av ulik lengde og kompleksitet. Den første leseopplæringen skal foregå på elevens hovedmål. (Kunnskapsdepartementet, 2019)

Hvordan jobbe med lesestrategier?



Illustrasjon: © Adobe Stock

■ AV LISBETH M. BREVIK, MICHAEL TENGBERG OG LINDA EKSTRÖM

Bruk av lesestrategier skal bidra til at elever forstår tekster de ellers ikke ville forstått. En ny kunnskapsoversikt viser at undervisning av lesestrategier bidrar til dette, men at det er ikke nok. Elevene må bevisst velge å bruke lesestrategier – og det valget må de få erfaring med å ta selv.

Hva ville jeg at elevene skulle oppnå?

- Oppleve nytten av lesestrategier
- Forholde seg til multiple kilder om samme tema
- Utøve kritisk lesing
- Få dybdeforståelse for et komplekst og aktuelt tema
- Innta en annen meningsposisjon enn de vanligvis har
- Oppnå god nok forståelse av de ulike kildene til å kunne argumentere selvstendig
- Trekke slutninger på bakgrunn av flere innfallsvinkler
- Unngå overflatekunnskap og polarisert debatt om tematikken

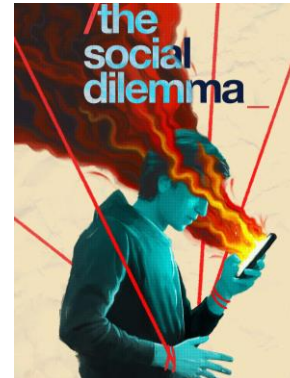
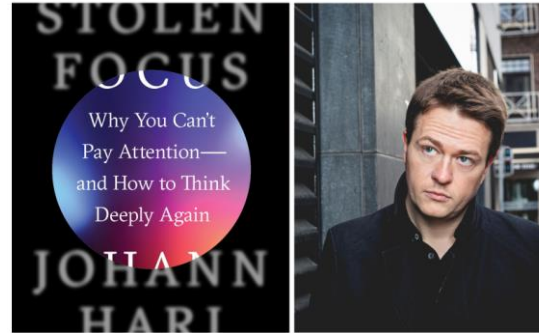


Konsentrasjonssvikt på pensum

Bildd bruk av ICT er ein aukenen måte å styrke forteljingskunsten på.



Illustrasjon: Porsgrunn videregående skole, Telemark Fylkeskommune



Kilder

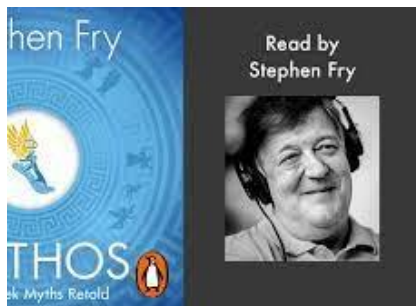
A: «Konsentrasjonssvikt på pensum» – kronikk fra Dagbladet – Agnes Ravatn (2014)

B: «Er vi i ferd med å miste konsentrasjonsevnen?» – intervju med Johann Hari fra Morgenbladet – 2022

C: *The Social Dilemma* – prisvinnende dokumentarfilm på Netflix – Jeff Orlowski (2020)

D: *Mythos* – (utdrag fra lydbok) – fortellinger fra greske myter. Gjendiktet og innlest av Stephen Fry (2017)

E: *Ekko* – et essay om algoritmer og begjær – Brageprisvinnende sakprosa (utdrag) – Lena Lindgren (2021)



Fra artikkelen - Mål og forskningsspørsmål

Mål:

Utvikle elevers kritiske tekstkompetanse ved hjelp av sammensatte kilder og bruk av lesestrategier



Forskningsspørsmål:

- Hvordan kan sammensatte kilder brukes for å fremme kritisk lesing hos elever i norsk på VG1?
- Hvordan tok elevene i bruk utvalgte lesestrategier for å gjennomføre leseforløpet i norsk på VG1?



Kildenes egnethet for kritisk tekstarbeid (Kvåle, 2024)



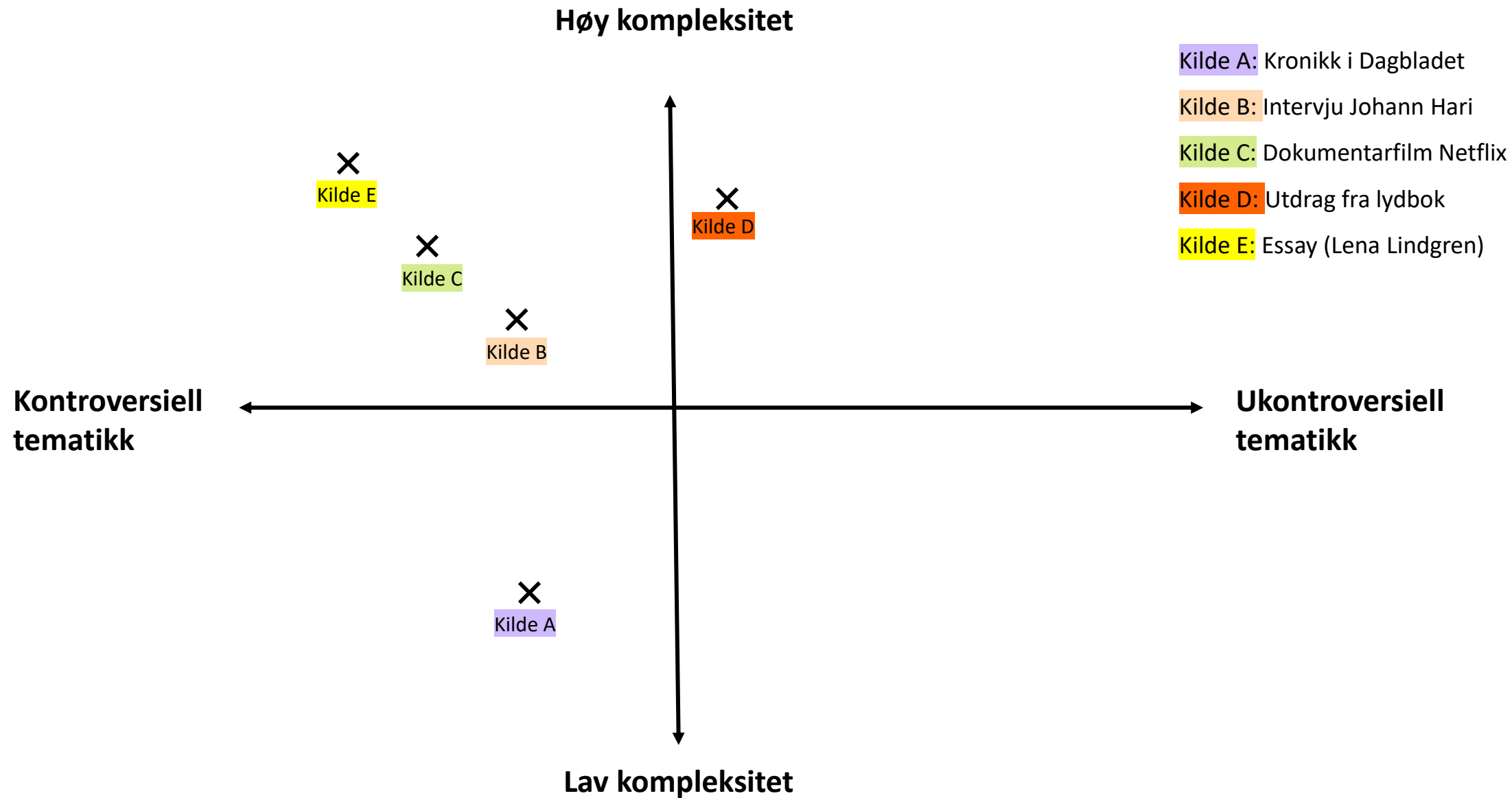
Avsenderinstans



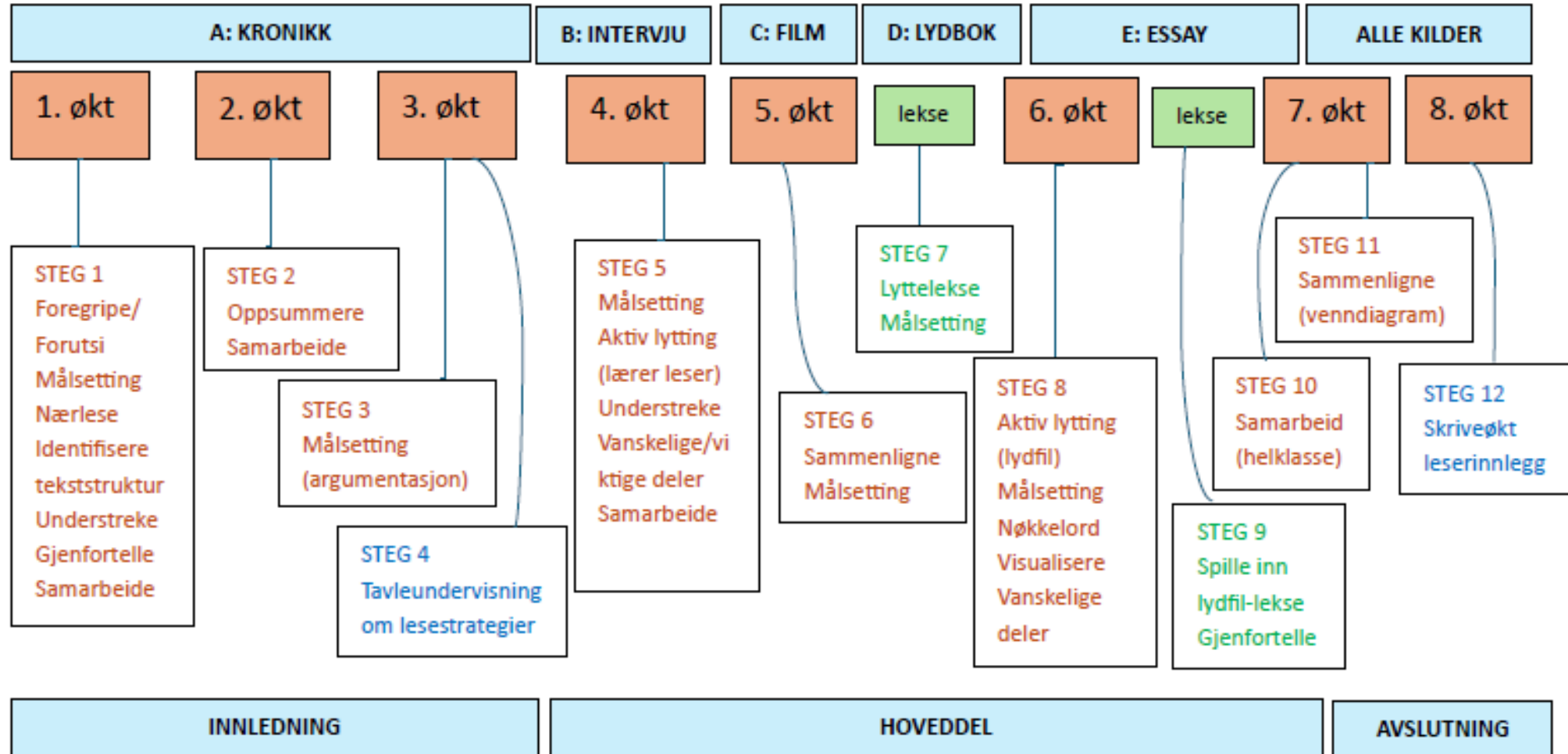
Tematikk



Multimodal tekstutforming



Lesforløpets dramaturgi (Bakke, Lindstøl Solem, 2023)





Å ramme inn lesingen

- Overdreven innramming?
- Undervurdering av elevenes leseforståelse?
- Hva med tidsbruk?

Skriveoppgaven – «Leserinnlegget»

Skjerp dere, ungdommer!

Jeg syns ikke det går en eneste dag uten et nyhetsoppslag om hvor dårlig påvirkning det digitale livet har på ungdommen vår og samfunnet vårt. Det finnes visst ikke grenser for hva vi kan gi Mark Zuckerberg og hans kollegaer i Silicon Valley skylda for. Det er Pc'ns skyld at norske elever gjør det dårlig på skolen. Det er Instagram sin skyld at Sophie Elise og alle andre er deprimert og suicidale. Det er Facebook sin skyld at det er konflikter og demonstrasjoner i verden og at demokratier smuldrer opp. Dette er det dumme jeg har hørt! Jeg grøsser! Hva skjedde med god gammeldags selvkontroll? Har vi helt gitt opp på oss selv og barna våre? Foreldre må oppdra ungene sine, og ungdom må rett og slett skjerpe seg, og slutte å syte. Sosiale medier er bare hva vi selv gjør det til – om du skal skylde på noen så skyld på deg selv! Vi trenger ikke regulering av sosiale medier – vi trenger bedre selvregulering og viljestyrke!

Hilsen en som klarer å legge ansvaret der det hører hjemme!

Dette leserinnlegget sto på trykk i lokalavisa *Dalen Tidende* 14. mars 2023.

Skriveoppgaven - oppgavelyd

Du skal skrive et motsvar til «en som klarer å legge ansvaret der det hører hjemme», der du saklig argumenterer for og begrunner, hvorfor bruk av internett og sosiale medier bør reguleres, både i skolesammenheng og i samfunnet ellers. Din mening er at avsenders holdning skyldes mangel på kunnskap om hvordan sosiale mediers algoritmer virker, hvordan vår oppmerksomhet har blitt et produkt som selges, og hvordan viljestyrke egentlig fungerer. Du mener hen er for dårlig orientert om hvordan tech-bransjen kynisk utnytter menneskelige svakheter for egen vinning.

Fremstilling av strategibruk hos fire utvalgte elever

Elev	Strategier brukt	Eksempler fra elevens arbeid	Tolkning	Kilder brukt	Grad av forståelse
Elev 1	Gjenfortelling, målsetting, nøkkelord, sammenligning	<i>Hvis noen står og heller kløpulver på deg, for så å be deg stoppe å klø. Hvem sitt ansvar er det at du stopper å klø?</i>	Eleven bruker metaforen fra intervjuet og kombinerer dette med kilder fra Ekko og kronikken. Argumenterer med egne ord om anbefalingsalgoritmer og deres samfunnsmessige konsekvenser.	Intervju, Ekko, kronikk	Høy: Reflekterer sammenhenger mellom flere kilder og uttrykker dette med egne ord.
Elev 2	Gjenfortelling, målsetting, sammenligning	<i>For hva gjør du om du blir slått i magen, samtidig som du får beskjed om å slutte å gråte? Hvem sin feil er det da?</i>	Eleven skaper en ny metafor basert på kløpulvermetaforen. Reflekterer over viljestyrke som en «muskel» og knytter dette til kilder fra kronikken og filmen The Social Dilemma.	Intervju, Ekko, kronikk, film	Moderat/høy: Kombinerer kildemateriale til selvstendige refleksjoner, men tolkningene er delvis overfladiske.
Elev 3	Gjenfortelling, nøkkelord	<i>Siden pandemien har statistikken for ungdom og depresjon økt utrolig mye.» Det som er så godt tenk at selskapene er at ved hjelp av anbefalingsalgoritmer sprøyter de på alt du trykker «like» på, de regulerer til og med hvor lenge du ser på hvert innlegg.</i>	Kombinerer personlige refleksjoner med kildene Ekko og filmen. Eleven viser forståelse for algoritmenes innvirkning gjennom formuleringen «ved hjelp av anbefalingsalgoritmer sprøyter de på alt du trykker 'like' på.	Ekko, film	Moderat: Forstår kildematerialet, men viser utfordringer med å integrere flere kilder til en helhetlig analyse.
Elev 4	Gjenfortelling, målsetting, sammenligning	<i>Det er 'ekkoet' som sprer seg fra meg til deg, fra deg til dem og fra dem til de som fanger vår oppmerksomhet. Menneskene bak noen av verdens mest kjente og største sosiale plattformer som Facebook, Instagram, Snapchat og Twitter er mennesker med en utdannelse om hvordan de skal kunne «lure» flest antall mennesker til å være villige til å kjøpe, se eller streamer ulike produkter eller programmer.</i>	Eleven bruker metaforen fra Ekko som en kritisk refleksjon over sosiale medier som en «uekte reality». Dette fremmes gjennom egenargumentasjon og knyttes til skapernes intensjoner bak plattformene.	Ekko	Høy: Viser selvstendig refleksjon og evne til kritisk analyse av tekstens budskap.

Er det noe vi har gjort som du tenker har gjort deg flinkere til å lese vanskelige tekster?

Det å snakke sammen om den vanskelige teksten har gjort meg flinkere til å forstå

Spesielt å gjenfortelle teksten er nyttig for å evt. korrigere meg selv, men og for å få flere perspektiv

Lesing er ikke det samme som før på den måten at jeg er mer bevisst på lesestrategier

Å markere viktige deler har gjort det lettere å bruke teksten senere i prosessen

Når læreren har lest høyt (i timen)

Jeg dobbeltsjekker om jeg følger med på det jeg leser og om jeg forstår

Å gjenfortelle har gjort det lettere å huske teksten til senere bruk

Gjenfortelle i grupper hva teksten handler om

Praksisendring

FØR

- Forklarte tekstene før lesing
- Ga sporadisk målsetting for lesingen
- Foreleste ofte i timene

ETTER

- Gir alltid en tydelig **målsetting** for lesingen (gjerner på tavla, slik at eleven kan minne seg selv på den i lpt lesinga)
- Kvier meg aldri for å la elevene **lese i timen**
- **Krever** at elevene bruker strategier og kontrollerer regelmessig (samle inn notater/nøkkelord, få inn videolekse med gjenfortelling, samarbeidslæring i par/grupper, samle inn ark som de har jobbet med i timen)
- **Foreleser sjeldent** i timene

Nysgjerrig på mer?
Se noen ekte elever i ikke-KI-
genererte klasserom!
[https://www.usn.no/nyhetsa
rkiv/slik-knekker-de-
lesekoder-pa-porsgrunn-vgs](https://www.usn.no/nyhetsarkiv/slik-knekker-de-lesekoder-pa-porsgrunn-vgs)

Slik knekker de lesekoder på Porsgrunn vgs



LESBART: Norklærer Lene Kleven har fått noen nye verktøy basert på leseforskning fra USN, som hun gir videre til elevene. Slik finner Nora Falkevik og resten av klassen metoder som gir dem økt mestring og leseglede.

Norske elevers leseferdigheter er under press. Bruk av smarte lesestrategier øker både motivasjon og ferdigheter.

FORFATTER: GURO DANIELSEN
PUBLISERINGSDATO: 15.10.2024

Nora Falkevik (17) går siste året på idrettslinja på Porsgrunn videregående. Nå kommer hun sammen med lærer Lene Kleven rett fra norsktime. De har lest Henrik Ibsens Peer

Referanser

- Brevik, L. M., Tengberg, M. & Ekström, L. (2019) Lesestrategier – en kunnskapsoversikt. *Bedre Skole*, 31. årgang (nr.1) [https://www.uv.uio.no/ils/personer/vit/lisbbr/2019-brevik-tengberg---ekstrom-\(2019\)-bs-0119.pdf](https://www.uv.uio.no/ils/personer/vit/lisbbr/2019-brevik-tengberg---ekstrom-(2019)-bs-0119.pdf)
- Kunnskapsdepartementet (2019). *Læreplan i norsk (NOR01-06)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.
- Ravatn, A (2014, 14. mars). Konsentrasjonssvikt på pensum. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/kultur/konsentrasjonssvikt-paring-pensum/60211209>
- Lunde, C. (2022, 22. juli). Er vi i ferd med å miste konsentrasjonsevnen? *Morgenbladet*. https://www.morgenbladet.no/aktuelt/2022/07/26/er-vi-i-ferd-med-a-miste-konsentrasjonsevnen/?_cb=YWlzMzUzNTktODZjOS00YjYwLTg5MDAtNDk1NmQ2ZGQwNjdm&state=2e56ade4-018e-1000-a89c-380f837a9ac0
- Bakke, J.O., Lindstøl, F. & Solem, M.S. (2023). Hva snakker elever med kaniner om? – Om å komponere et skjønnlitterært leseløp. I K. Kverndokken & J.O. Bakke (Red.). *101 måter å lese på. En teoretisk og praktisk didaktikk* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Eilertsen, A. & Veum, A. (2024). Multiple tekster som metode for kritisk tekstarbeid. I A. Veum & G. Kvåle (Red.). *Det tekstkritiske klasserommet. Funn og erfaringer fra forskningsprosjektet CritLit*. Universitetsforlaget.
- Veum, A. & Kvåle, G. (2024) (Red.). *Det tekstkritiske klasserommet. Funn og erfaringer fra forskningsprosjektet CritLit*. Universitetsforlaget.